

Recordant Eduard Feliu

*Josep M. LLOBET I PORTELLA**

Amb motiu d'aquest volum d'homenatge a Eduard Feliu m'ha semblat oportú reproduir una sèrie de missatges que ens vàrem enviar durant el mes de març de 2009 amb motiu d'una petició que em va fer. Fou l'última comunicació que tinguérem, ja que poc temps després s'esdevingué la seva defunció. Ser-veixin, doncs, com a record tant de la seva bonhomia com del rigor científic que posava en el seu treball.

El dia 11 de març de 2009, vaig rebre per correu electrònic el missatge següent:

Benvolgut Josep Maria,

Tinc una pregunta que només tu em pots contestar. Ja fa uns quants mesos que estic treballant (entre altres coses... totes alhora) en el desxiframent i traducció d'uns fragments hebreus que hi ha a l'Arxiu Municipal de Girona, que pertanyen a un quadern de comptes de seients de la sinagoga de Perpinyà de 1402. Al proper Congrés de Girona de la fi d'aquest mes de març, hi faré alguna referència, bé que l'edició completa, la reservo per publicar en algun número de *Tamid* si ningú no hi objecta res.

Remenant, doncs, publicacions i documents que puguin contenir alguna referència a la compravenda de seients de sinagoga, trobo la següent informació de David Romano:

D. Romano, «Documentos hebreos del siglo XIV, de Cataluña y Mallorca», *Sefarad*, 34 (1974), p. 303-304, nota 56 (reproduït posteriorment al seu llibre *De Historia Judía Hispánica*, p. 197-198, nota 56): «He intentado, sin resultado positivo, dar con el manual del notario de Cervera, Antoni d'Agramuntell, que extendió ese documento [de 1385, sobre la venda d'un seient], pues por lo que dice Durán [ho va dir l'any 1924 en el seu discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona] todo el manual se refería a la distribución, características, etc., de los bancos y asientos de la nueva sinagoga que acababa de edificarse en Cervera.»

* Josep M. Llobet i Portella és membre de la Societat Catalana d'Estudis Hebraics, col·laborador habitual de la revista *TAMID* i professor al Centre Associat UNED de Cervera. A/e: jllobet@cervera.uned.es

La meva pregunta és molt senzilla: Saps si aquest manual del notari Antoni d'Agramuntell existeix encara en algun lloc? O bé, més de vuitanta anys després que Duran l'esmentés, cal donar-lo definitivament per perdut?

Gràcies per endavant de la teva amabilitat. Espero no destorbar gaire la teva feina quotidiana.

Cordialment,
Eduard Feliu.

El mateix dia, li vaig trametre la resposta següent:

Benvolgut Eduard,

Acabo de rebre el teu correu. Aquest volum es guarda a l'Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), de Cervera, on el va consultar el Sr. Duran i jo mateix quan vaig redactar l'apartat titulat «5. La construcció d'una segona escola vers l'any 1385» del meu article «Dades documentals sobre la comunitat jueva de Cervera a l'Edat Mitjana» presentat al II Congrés per a l'estudi dels jueus en els territoris de llengua catalana, que ja es troba publicat. Si no recordo malament, el volum notarial no es troba al Fons Notarial (on el devia buscar el Dr. Romano) sinó al de manuscrits jueus, ja que tot ell fa referència a les vendes de seients. Si vols, puc anar a l'Arxiu i donar-te la referència exacta. Ja vaig rebre el fullletó de Girona.

Resto a la teva disposició i et saludo cordialment,
Josep M. Llobet.

El dia 13, m'envià aquest text:

Benvolgut Josep Maria,

Gràcies per la informació sobre el volum notarial. Sabia que ho sabries! Com et vaig dir en el meu correu anterior, he traduït les restes d'un quadern de compravenda de seients de la sinagoga de Perpinyà de 1402 i estic estudiant-ne els detalls. La meva intenció és d'introduir la traducció d'aquest document, que contindrà abundants notes relatives a la identificació de cada un dels personatges que hi apareixen, amb el màxim de notícies possibles sobre l'existència d'altres documents semblants. Una d'aquestes notícies podria ser sobre aquest volum notarial que conté compravendes de seients de la sinagoga de Cervera. I és aquesta informació la que goso demanar-te, és a dir, t'agrairia que si no t'és molta molèstia m'enviessis, quan puguis, una descripció més àmplia del que aquest volum conté: quants folis o quants documents conté, més o menys; estat del manuscrit; si és tot en llatí o tot en català; quins anys abraça; i qualsevol altra informació que a tu et sembli convenient de fer conèixer. Això seria per a l'article que preveig per a *Tamid* 7, on aques-

ta informació apareixeria sota el teu nom (sia en nota a peu de pàgina, sia en forma d'apèndix, si és molt llarga). A la ponència que preparo per a Girona només faré una referència no massa llarga a aquest document de Perpinyà. Per tant, no necessito aquesta col·laboració teva en un termini curt (tot just he repassat les primeres galerades del *Tamid* 6!).

T'ho agrairia molt, si poguessis fer-me aquest favor.

Una salutació ben cordial,

Eduard Feliu.

El dia 16, li vaig trametre el material sol·licitat, juntament amb aquest text:

Benvolgut Eduard,

Adjunto descripció i transcripció sobre les vendes de seients de l'escola o sinagoga nova de Cervera. Si necessites alguna cosa més, ja m'ho diràs.

Mentrestant, salutacions cordials,

Josep M. Llobet.

Aquesta fou la resposta que m'envià el dia 29 d'aquell mes de març:

Moltes gràcies, Josep Maria, per la informació i pel treball de transcripció del document sobre la venda de seients de la sinagoga de Cervera. Serà un bon complement a l'article que un dia (encara no sé quan) publicaré sobre el document hebraic de la sinagoga de Perpinyà que he traduït i que estic estudiant. Crec que la teva col·laboració mereix més relleu que una simple nota a peu de pàgina i, per tant, l'inclouré com un apèndix signat per tu.

Dilluns, dimarts i dimecres es va celebrar a Girona el congrés previst. Hi va venir força gent: més de cinquanta. Jo hi vaig presentar el treball (en realitat, un inventari) sobre documents i fragments hebreus que han estat publicats i que m'havien demanat específicament, però hi vaig afegir una breu notícia sobre el document de la sinagoga de Perpinyà, encara inèdit, per al qual t'he demanat el que t'he demanat fins ara. Aquests tres dies de congrés, tornant a Barcelona cada dia, m'han deixat cruixit. No hi ha dubte que em faig gran (71 anys d'aquí a tres mesos...). M'ha anat bé de conèixer gent que sabia qui eren, però que no havia vist mai personalment. Acabo la setmana amb un gran sentiment de dis tensió i amb la satisfacció d'haver fet el que esperaven de mi (com a torna, vaig haver de llegir una ponència en anglès sobre càbala, d'una professora israeliana que, al darrer moment, no es va poder desplaçar a Girona). All's well that ends well.

Gràcies de nou. I una salutació ben cordial,

Eduard Feliu.

L'últim missatge ja deixava entreveure que el seu estat de salut no era bo, encara que es feia difícil poder endevinar el fatal desenllaç que tindria lloc al cap de poc temps. El text que li vaig enviar fou el següent:

Les vendes dels seients de l'escola o sinagoga nova de Cervera es troben en un volum titulat *Prothocollum mei Anthonii de Acrimuntello, regia auctoritate notarii ville Cervarie*, el qual es conserva a l'Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), de Cervera, Fons Notarial, Cervera, 14, Antoni d'Agramuntell, *Llibre*, 1385-1391.

Aquest volum, que es conserva en bon estat, conté 72 folis de paper que fan 31 cm d'alçària per 23 cm d'amplària. La coberta és un document en pergami aprofitat.

Entre el foli 1 i el 70v, hi ha la comissió feta a Vidal Ferrer, jueu de Barcelona, però en aquell temps habitant a Cervera, per poder vendre els seients i 53 documents, datats el primer el dia 11 d'agost de 1385 i la resta el 16 del mateix mes, que són els actes de venda d'altres tants seients de la nova escola o sinagoga, cada un dels quals conté el nom del venedor (el metge Sullam Deulogar, secretari de l'aljama ceriverina aquell any, en la primera venda, i, després, Vidal Ferrer), el nom del comprador, la situació del seient dins l'escola i el preu pagat. Al final, hi ha una venda escadussera feta el 9 de desembre de 1390.

Als folis 71-72v, sota l'enunciat «Pro aliama iudeorum Cervarie super vino et vindemia», s'hi troba el trasllat, fet el dia 1 de juny de 1391, d'una lletra de l'infant Joan datada el 15 de setembre de 1368.

Tots els documents van ser escrits en llatí.

El text d'una venda, contingut als folis 5 i 6, el qual és similar als de la resta de documents d'aquest tipus que conté el volum, és el següent:

«Pro Astrucho Zetlem

»Noverint universi quod ego Vitalis Fferrarii, iudeus, Barchinone, nunc comorans in villa Cervarie, comissariusque ad infra scripta peragenda legitime subdelegatus a magistro Sutlam Deuslogar, fisico, dicte ville, soloque secretario hoc anno aliame iudeorum ville Cervarie, cui hec faciendi fuit data plenaria potestas per inclitum dominum ducem cum litera patenti sigillo comuni eiusdem domini in dorso ut prima facie apparebat sigillata, que data fuit vici VIII^a die augusti anno infra contento, ut de eius serie et etiam de mea potestate et subdelegatione apparet per publicum instrumentum auctoritate notarii subscripti receptum undecima die dictorum mensis et anni, vendo, concedo et ex causa venditionis corporaliter trado seu quasi vobis Astrucho Çetlem, iudeo, Cervarie, quoddam sedile constructum in scola nova dicte ville, videlicet primum ex illis que sunt contigua parieti dicte scole versus orientem et ad partem dexteram intrando dictam scolam, ad quam partem existunt rotula dicte scole, quodque sedile est ita constructum quod ille qui in eo sedebit tenebit et habebit tenere eius spatulas versus orientem et par-

tem sinistram versus meridiem et ad computum ipsius scole cum sit primum in eadem bancata siquis intrando scolam predictam ad dictum cantonum numerare incipit. Hanc autem venditionem et ex causa venditionis traditionem et concessionem facio ego dictus venditor ut subdelegatus predictus vobis dicto Astrucho Zetlem, emptori predicto, et vestris et quibus volueritis perpetuo de predicto sedili cum omnibus iuribus et pertinentiis suis, prout melius dicti potest et intelligi ad vestri vestrorumque salvamentum et bonum, sanum et sicerum intellectum. Et extraho, nomine predicto, hec omnia que vobis vendo de iure, dominio, vinculo et posse mei, nomine ante dicto, et dicte aliame et singularium de eadem eademque omnia et singula in vestrum vestrorumque ius, dominium et posse mito, nomine ante dicto, et transfero irrevocabiliter pleno iure inducens vos, ipso nomine, in veram tenedonem et corporaliter possessionem eorum ad habendum, tenendum, posidendum, dandum, vendendum, alienandum sive etiam restituendum et ad faciendum ibi et inde omnes vestras et vestrorum voluntates inde libere perpetuo faciendas sive retentione, contradictione et impedimento cuiusvis persone quam vel quod ibi vel inde non facio, nomine predicto, nec facer intendo aliquam ratione. Et ex causa huiusmodi venditionis cedo et mando, nomine predicto, vobis dicto emptori et vestris et cui sive quibus vos volueritis omnia loca mea, nomine predicto, et dicte aliame et singularium de eadem, iura, voces, vices, rationes et actiones michi, dicto nomine, et dicte aliame et eius singularibus competentia et competentis et competere debentia et debentes in predictis que, nomine predicto, vobis vendo et contra quascumque personas et res ratione aut occasione eorum. Quibus locis, iuribus, vocibus et actionibus meis predictis et dicte aliame et singularium de eadem possitis vos et vestris et quem seu quos volueritis uti agere et experiri agendo, respondendo, defendendo, excipiendo et replicando ac omnia alia faciendo in iudicio et extra iudicium quecumque et quem admodum ego, nomine ante dicto, facere poteram et possem ante huiusmodi venditionem et cessionem et nunc vel etiam postea quodcumque constituendo vos in hiis dominum et procuratorem in rem vestram perpetuam ad faciendum inde quod de vestro et vestrorum processerit beneplacito voluntatis. Pro pretio autem predictorum que, nomine predicto, vobis vendo tradidistis et solvistis michi triginta tres solidos barchinonenses et quia ipsos a vobis habui et recepi, nomine predicto, et in operibus dicte scole conversi. Ideo, nomine ante dicto, renuntio exceptioni pecunie non habite, non numerate et non recepte et in dictis operibus non converse et doli et legi qua deceptis ultra dimidiam iusti pretii subvenitur et omni alii legi et iuri, canonico et civili, scripto et non scripto, comuni et singulari, publico et privato, et eorum beneficiis tanquam hic specialiter enumeratis quibus contra hec possem ratione duplicis, triplicis vel quadruplicis deceptionis vel alterius cuiuslibet rei in aliquo adiuvari verum scienter et consulte. Si ante dicta venditio plus iam dicto valet pretio vel est in posterum valitura totum illud plus quantumcumque sit vel fuerit vobis et vestris dono, nomine predicto, concedo et remito donatione pura et per-

fecta et irrevocabili inter vivos ad omnes vestras et vestrorum voluntates inde perempniter faciendas. Insuper convenio et promito, nomine predicto, vobis dicto emptori et vestris, bona fide et sine fraude, quod predicta que vobis vendo et eorum melioramenta faciam vos et vestros et quem seu quos volueritis habere, tenere et in pace perpetue possidere contra cunctas personas ante causa et in causa et post causa et in iure et extra ius et teneat, nomine predicto, ac tenebor inde vobis et vestris de firma el legali evictione. Et pro predictis omnibus et singulis atendis firmiter et complendis, tenendis et inviolabiliter observandis et pro quirentia et evictione omnium et singulorum premissorum obligo inde vobis dicto emptori et vestris, nomine antefato, omnia bona dicte aliame et singularium de eadem, mobilia et immobilia, ubique sint, habita et habenda, retento et salvato michi quod bona mea propria pro quirentia et evictione predictorum vel ad pretium restituendum non obligentur tacite nec expresse nisi ea pro quibus cum dicta aliama contribuo, que pro premissis obligari volo sicuti bona aliorum singularium ipsius aliame obligata existunt et non aliter. Premissa igitur omnia et singula facio, paciscor et promito, nomine ante dicto, in manu et posse notarii subscripti ut autentice persone hec omnia a me pro vobis et vestris et pro aliis etiam personis quarum interest et intererit ac interesse potest et poterit in futurum legitime stipulantis et recipientis. Quod est actum Cervarie sexta decima die augusti anno a nativitate Domini M^o CCC^o LXXX° quinto. Sig+num Vitalis Fferrarii, iudei, predicti, qui hec, nomine predicto, laudo, concedo et firmo.

»Testes huius rei sunt Galcerandus de Montepavone, Raimundus Martini, christiani, habitatores Cervarie, Abraham Salamo Adret, iudeus, Camarasie, et Açañ Içach Iacobci, iudeus, Acrimontis.»